

Jozef STIERANKA*
Jacek DWORZECKI**

WYBRANE MOŻLIWOŚCI IDENTYFIKACJI (DETEKCJI) DELIKTÓW SKARBOWYCH W REALIACH REPUBLIKI SŁOWACKIEJ

Streszczenie:

Celem opracowania jest przedstawienie możliwości identyfikacji przestępstw i wykroczeń skarbowych przez wyspecjalizowane instrumenty systemu bezpieczeństwa wewnętrznego Republiki Słowackiej. W tekście przybliżono m.in. funkcjonowanie Jednostki Wywiadu Finansowego oraz zadania jakie realizują policjanci służący w tej elitarnej jednostce organizacyjnej Korpusu Policji Republiki Słowackiej. Ponadto zostały szczegółowo omówione podstawy prawne zwalczania przestępczości skarbowej, w tym przeanalizowano legislatywę dotyczącą wszczynania postępowań prokuratorskich dotyczących kontroli majątku pod kątem legalności jego nabycia i źródeł finansowania.

Słowa kluczowe: prawo, Policja, przestępczość skarbową, Republika Słowacka

Wstęp

Zidentyfikowanie deliktów skarbowych stanowi pierwszy etap lub w nieco innym ujęciu – pierwszą fazę, procesu wykrywczego, skorelowanego wokół tej kategorii przestępczości. Niniejsze opracowanie zostało przygotowane w oparciu o część wyniku badawczego pozyskanego w ramach projektu statutowego zrealizowanego przez Akademię Korpusu Policji w Bratysławie, a dotyczącego ujawniania przestępstw i wykroczeń skarbowych w realiach Republiki Słowackiej. W materiale omówiono również rolę wyspecjalizowanych instrumentów słowackiego systemu bezpieczeństwa wewnętrznego, które są wykorzystywane do zwalczania deliktów skarbowych.

* Prof. zw. dr hab. inż. Jozef Stieranka, Katedra Policji Kryminalnej, Akademia Korpusu Policji w Bratysławie.

** dr hab. Jacek Dworzecki, prof. WSiFiP, Wyższa Szkoła Finansów i Prawa.

1. Podstawy metodologii identyfikacji deliktów skarbowych. Zarys

Ujawnianie czynów zabronionych związanych z naruszeniem przepisów skarbowych, w swej istocie stanowi immanentny komponent kompleksowego procesu, który ma na celu doprowadzić do poznania przez organy ścigania wszystkich mechanizmów i zachowań przestępczych związanych z przestępczością skarbową. W procesie tym, w pierwszej kolejności bardzo ważną kwestią jest identyfikacja symptomów i zmian, które delikt skarbowy wywołał. Owa wstępna detekcja polega na wychwyceniu sygnałów względnie indykatorów, charakterystycznych dla tego rodzaju działalności przestępczej. Następnie te symptomy uzupełnione o kolejne informacje wzbogacające ogólny, wieloaspektowy pogląd na daną sytuację, należy poddać wstępnej analizie mającej na celu potwierdzenie bądź obalenie hipotezy o zaistnieniu czynu zabronionego. Podstawowym działaniem wpływającym na podniesienie efektywności całego procesu wykrywczego, jest niezwłoczne podjęcie czynności w ramach pracy operacyjnej, gdy jeszcze wiele z czynników działania przestępczego posiada ukrytą, konspiracyjną, ale już ewoluującą formę. Realizacja całego procesu detekcyjnego jest determinowana ujawnieniem prymarnego symptomu (indykatora), który sugeruje, że działanie przestępcze jest przygotowywane, popełniane albo już zaistniało. Dzięki temu możliwym jest ukierunkowanie dalszych prac zmierzających do pogłębienia dotychczasowego stanu wiedzy uzyskanej w procesie wykrywczym. Proces ten pozwoli na potwierdzenie lub odrzucenie podejrzenia, że miało miejsce naruszenie obowiązującego porządku prawnego, a także poszerzy posiadane spektrum o dalsze istotne informacje, tworzące przedmiot podjętej pracy śledczej.

Wiele z komponentów składających się na metodologiczne podstawy procesu wykrywczego postrzeganego m.in. przez pryzmat kryminalistyki, jest skorelowanych z teorią odwzorowania¹, „...dlatego, że wykrycie przestępstwa polega na ujawnieniu i rozpoznaniu jego mechanizmu oraz zidentyfikowaniu skutków naruszenia obowiązujących norm prawnych, co jednoznacznie wskazuje na zaistnienie czynu zabronionego. Proces wykrywczy wzbogacony o inicjatywy zmierzające do ujawnienia dotychczas ukrytych form i metod działania przestępczego oraz czynników warunkujących jego zaistnienie, jest w istocie procesem

¹ V. Porada, *Teorie kriminalistických stop a identifikace*, wyd. Akademia Policji, Praga 1987, s. 17-24.

pozyskiwania, analizy i ewaluacji szeregu informacji, które są zakodowane w konkretnej materialnej sytuacji, bezpośrednio związanej z deliktem i fizycznym podmiotem sprawczym (pejoratywnie, spenalizowane zmiany zaistniałe w badanym środowisku, które da się ujawnić i rozszyfrować są w swej istocie śladami przestępstwa)². Analizując ten proces przy uwzględnieniu obowiązujących standardów formalnych i doktrynalnych należy wskazać, że jego esencją jest praca z posiadanymi informacjami. Można przy tym pokusić się o stwierdzenie, że proces wykrywczy to swoisty strukturalny i wielokomponentowy system postępowania, nakierowany na aktywne działania mające na celu ustalenie dotychczas nieznanymi informacji, które pozwolą szczegółowiej scharakteryzować wszystkie okoliczności konkretnego zdarzenia kryminalnego. Działania te, pomimo iż są od siebie niezależne, posiadają wspólny mianownik, są kompatybilne i w sposób logiczny wzajemnie się uzupełniają.

Ujawnianie przestępstw nie jest zabiegiem jednorazowym, epizodyczną czynnością, ale procesem, na który składa się relatywnie samodzielna praca wykrywcza (w tym m.in. czynności dochodzeniowo-śledcze i działania o operacyjnym charakterze) zasadniczo realizowana w uprzednio określonej kolejności. Można pokusić się o stwierdzenie, że proces ujawniania przestępstw to kierunkowe działanie, w trakcie którego w określonej uprzednio sekwencji przy zachowaniu hierarchii priorytetów, wykonywane są różne czynności operacyjne i dochodzeniowo-śledcze, mające na celu zidentyfikowanie i ujawnienie dotychczas nieznanymi czynników, które będą pomocne w charakterystyce badanego deliktu albo jego sprawcy. Należy również podkreślić, że proces ten o stricte poznawczym charakterze jest specyficznym cyklem analizy informacji, w trakcie którego równolegle mogą być realizowane różne działania operacyjne, rozproszone asymetrycznie na wielu poziomach zainicjowanego procesu wykrywczego. Wskazany powyżej cykl ma charakter otwarty, w związku z czym absorbuje wiele nowych informacji, które następnie są w jego ramach, poddane opracowaniu. Immanentnym komponentem cyklu analizy informacji są nowoczesne narzędzia informatyczne, wykorzystywane do obróbki, kompilowania i katalogowania zdobytych danych.

Opierając się na założeniach tworzących teorię śladów kryminalistycznych i identyfikację kryminalistyczną, które do

² V. Porada, J. Straus, *Kriminalistická stopa*, „Kriminalistika“, 1999, nr 3, s. 187.

omawianego procesu implementują czynności polegające na pozyskiwaniu, analizie i ewaluacji informacji zakodowanych w konkretnej, materialnej sytuacji, możemy konkludować, że ten poznawczy mechanizm stanowi sumę wzajemnie się uzupełniających działań, do których w szczególności należy zaliczyć:

- pozyskanie wstępnej informacji (wskaźnik, sygnał) o podjętych przygotowaniach, realizacji lub dokonaniu przestępstwa;
- gromadzenie informacji umożliwiających poszerzenie dotychczasowego stanu wiedzy o działaniu przestępczym;
- ewaluacja informacji;
- analiza informacji;
- tworzenie logicznych konkluzji.

2. Detekcja indykatorów odnoszących się do deliktów skarbowych

Za indykator dotyczący przestępstw i wykroczeń skarbowych należy uznać sygnał wskazujący na występowanie zjawiska odbiegającego od normalnej „sytuacji podatkowej“, którą dobrze znamy i która jest skorelowana z przestrzeganiem obowiązujących w tym zakresie regulacji prawnych. Może on zawierać śladowe informacje o określonym stopniu prawdopodobieństwa, dotyczące podjętych działań sprawczych w zakresie przygotowania, popełniania lub dokonania czynu zabronionego, spenalizowanego w legislacyjnym ujęciu problematyki podatkowej.

Samo pojęcie indykatora ma wielowymiarowy charakter, co znajduje odzwierciedlenie w wielu pragmatycznych podejściach przy jego formułowaniu. W pierwszej kolejności chodzi o pozyskanie wstępnych informacji pojawiających się w otoczeniu obserwatora a dotyczących wybranego zjawiska, w oparciu o które opiera się dalszy proces jego poznania. Tę fazę można również identyfikować jako „wychwytywanie“ pojawiających się sygnałów wskazujących na zaistnienie pewnego stanu, który poprzez swoją specyfikę polegającą np. na niezgodności z obowiązującymi w danym środowisku normami prawnymi, wywołuje u osób postronnych podejrzenia o występujących w tym otoczeniu pejoratywnych mechanizmach i zachowaniach przestępczych (zarówno w wymiarze indywidualnym jak i zbiorowym). Przyjmując inną optykę postrzegania tego etapu, można również interpretować daną sytuację, jako „... odchylenie od obowiązujących w społeczeństwie standardów, które są powszechnie znane i odpowiadają przyjętym przez ogół normom

prawnym i społecznym“³. Taki stan czy sytuacja, które są nieakceptowalne z wielu punktów widzenia, przyjmują konkretną namacalną formę, a to oznacza, że o ich wewnętrznych dystraktorach dowiemy się za pośrednictwem zewnętrznych sygnałów. Należy w tym miejscu także wskazać na występującą w praktyce antynomiczność powyższej sytuacji, która objawia się przeważnie gwałtownym zachodzeniem zmian o zewnętrznym charakterze, sygnalizujących zaistnienie problemów natury wewnętrznej.

W realizowanym procesie wykrywczym nie zawsze uda się nam znaleźć lub właściwie zidentyfikować indykatory i symptomy mechanizmów przestępczych których szukamy. Sprawcy przestępstw i wykroczeń skarbowych wykorzystują niedoskonałość stosowanych przez państwo instrumentów ekonomicznych oraz różne luki prawne. Biorąc pod uwagę doktrynę określającą działania przestępcze jako zawsze sprzeczne z interesem społecznym, jest logicznym, że metody działania które stosują sprawcy w celu osiągnięcia własnych celów, mają charakter niejawny i bardzo często są opracowane w najmniejszych szczegółach.

Proces pozyskiwania indykatorów sygnalizujących delikty skarbowe, których specyfika sprawia, że sprawstwo czynów tego rodzaju charakteryzuje się wysoką ciemną liczbą, jest bardzo złożony i wymagający pełnej oraz systematycznej koordynacji. Dokonując quasi rekapitulacji powyższych rozważań należy wskazać, że każde działanie przestępcze w analizowanym obszarze – zarówno w fazie realizacji ,jak i już dokonane, pozostawia w swoim bezpośrednim otoczeniu ślady, które możemy interpretować jako indykatory deliktów skarbowych. W uzupełnieniu powyższej konkluzji należy dodać, że zainicjowanie każdego działania wykrywczego możemy oprzeć o poszukiwanie odpowiedzi na trzy podstawowe pytania:

- Gdzie możemy pozyskać indykatory przestępczości skarbowej?;
- Kto może pozyskać wiarygodne indykatory przestępczości skarbowej?;
- W jaki sposób możemy pozyskać indykatory przestępczości skarbowej?.

Poszukując odpowiedzi na pierwsze pytanie należy wziąć pod uwagę specyfikę tego rodzaju przestępczości, w tym m.in. jej charakterystyczne

³ I. Látal, *Příznaková analýza a možnosti jejího užití v policejní praxi*, „Kriminalistika“, 1996, nr 1, s. 73.

cechy, znane metody i formy działania sprawców oraz dotychczas pozostawiane przez przestępców ślady, a także samo meritum dopuszczania się konkretnego deliktu skarbowego. Indykatory możemy pozyskiwać z informacji pojawiających się w sektorze gospodarczym i społecznym, a zwłaszcza:

- w księgowości prowadzonej przez osoby fizyczne i prawne (szczególnie w oparciu o wystawione i otrzymane faktury);
- w deklaracjach podatkowych (osób fizycznych i prawnych);
- w operacjach bankowych (szczególnie gotówkowych i bezgotówkowych płatnościach za pośrednictwem rachunków bankowych);
- w transakcjach handlowych (zwłaszcza przy kupnie i sprzedaży mienia ruchomego i nieruchomego);
- w informatycznych bazach danych i w powszechnych zasobach informacji, które są skorelowane w związku z prowadzonymi postępowaniami podatkowymi i postępowaniami w sprawach celnych⁴;
- w innych źródłach.

Odnosząc się do drugiego pytania, tj. *Kto może pozyskać wiarygodne indykatory przestępczości skarbowej?*, należy przede wszystkim wskazać na podmioty (fizyczne, prawne), których działalność w tym zakresie określają regulacje prawne, i które prowadzą swoją zasadniczą działalność w sektorze gospodarczym, społecznym lub na szerszej płaszczyźnie. Są to zwłaszcza:

- księgowi;
- audytorzy (biegli rewidenci);
- pracownicy służb finansowo-księgowych w sektorze finansów publicznych;
- pracownicy banków;
- pracownicy innych instytucji finansowych;

⁴ Przez pojęcie postępowania w sprawach celnych rozumieć należy zorganizowany proces stosowania przepisów szeroko rozumianego prawa celnego lub określony przez prawo szereg skorelowanych ze sobą działań organów celnych i osób, które mają za zadanie realizację uprawnień i obowiązków w odniesieniu do towarów przywożonych lub wywożonych z krajowego obszaru celnego. Źródło: J. Kozakiewicz, *Postępowanie w sprawach celnych*, wyd. ABC, Warszawa 2002, s. 9.

- pracownicy podmiotów zajmujących się obrotem nieruchomościami;
- inne osoby ustawowo zobowiązane do tego rodzaju działań⁵;
- przedstawiciele organów ścigania (zwłaszcza funkcjonariusze Korpusu Policji Republiki Słowackiej – jednostki i komórki organizacyjne zwalczające przestępczość kryminalną, ekonomiczną; pracownicy Biura Kryminalnego Administracji Skarbowej⁶, itp.);
- inne osoby fizyczne i prawne.

Odpowiedź na trzecie pytanie jest uzależniona od posiadanych kompetencji oraz ustawowych uprawnień, jakimi dysponują konkretne podmioty funkcjonujące w systemie administracji państwowej, samorządowej i w sektorze prywatnym, a także w innych sferach życia społecznego kraju. Do procesu wykrywczego realizowanego w realiach Republiki Słowackiej, indykatory świadczące o deliktach skarbowych mogą się dostać za pośrednictwem ww. podmiotów różnymi sposobami. Pośród najistotniejszych, słowackich instrumentów prawnych, które pozwalają na pozyskiwanie indykatorów odnoszących się do przestępstw i wykroczeń skarbowych, należy wskazać:

- ustawę nr 563 Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 1 grudnia 2009 r. o informacji podatkowej z późn. zm. (Zbiór Ustaw nr 563 z 2009 r. część 193, s. 4314-4372), wskazująca m.in. na czynności dotyczące podejmowania działań monitorujących wywiązywanie się podmiotów z obowiązków ujętych w prawnych regulacjach podatkowych, inicjowanie kontroli podatkowej, obowiązek powiadamiania stosownych organów o naruszeniach dyscypliny podatkowej;
- ustawę nr 652 Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 26 października 2004 r. o państwowych organach administracji celnej z późn. zm. (Zbiór Ustaw nr 652 z 2004 r. część 276, s. 6464-6484), zwłaszcza w kontekście prowadzenia działań wykrywczych przy wykorzystaniu niejawnych metod i form pracy operacyjnej;

⁵ Ustawa Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 2 lipca 2008 r. o ochronie przed legalizacją środków majątkowych pochodzących z działalności przestępczej i finansowania terroryzmu (Zbiór Ustaw nr 297 z 2008 r. część 113, s. 2350-2366).

⁶ Jednostka organizacyjna kontroli skarbowej podlegała ministrowi właściwemu do spraw finansów publicznych. Merytoryczny odpowiednik polskiego Urzędu Kontroli Skarbowej. Źródło: Opracowanie własne.

- ustawę nr 297 Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 2 lipca 2008 r. o ochronie przed legalizacją środków majątkowych pochodzących z działalności przestępczej i finansowania terroryzmu (Zbiór Ustaw nr 297 z 2008 r. część 113, s. 2350-2366), zwłaszcza w zakresie informowania osób uprawnionych o niestandardowych transakcjach handlowych;
- ustawę nr 171 Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 6 czerwca 1993 r. o Korpusie Policji z późn. zm. (Zbiór Ustaw nr 171 z 1993 r. część 46, s. 770-784), zwłaszcza w kontekście realizowania działań operacyjno-rozpoznawczych przy wykorzystaniu niejawnych metod, form i narzędzi pracy operacyjnej, a ponadto odnosząc się do uprawnień funkcjonariuszy podejmujących czynności związane z wykrywaniem przestępstw skarbowych czy niezgodnych z prawem operacji finansowych itp.);
- ustawę nr 101 Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 4 marca 2010 r. o udowodnieniu pochodzenia majątku z późn. zm. (Zbiór Ustaw nr 101 z 2010 r. część 50, s. 739-741);
- a także inne akty prawne (np. mówiące o konieczności sporządzania fiskalnego zestawienia kontrolnego – § 78a ustawy nr 222 Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 6 kwietnia 2004 r. o podatku od towarów i usług z późn. zm. (Zbiór Ustaw nr 222 z 2004 r. część 97, s. 2318-2357).

W dalszej części opracowania, Autorzy skoncentrują się na przedstawieniu możliwości pozyskiwania indykatorów odnoszących się do przestępstw i wykroczeń skarbowych w oparciu o zapisy ustawy o udowodnieniu pochodzenia majątku.

3. Pozyskiwanie indykatorów przestępczości skarbowej z wykorzystaniem ustawy o udowodnieniu pochodzenia majątku

Jednym z instrumentów prawnych, który można wykorzystywać w celu efektywnej identyfikacji przestępstw i wykroczeń skarbowych jest ustawa nr 101 Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 4 marca 2010 r. o udowodnieniu pochodzenia majątku. W oparciu o zapisy tego aktu prawnego, inspektorzy, funkcjonariusze czy urzędnicy podejmujący czynności weryfikujące źródło pochodzenia majątku np. osób przewijających się w postępowaniu (śledztwie) czy pozostających w zainteresowaniu danej formacji (instytucji), mogą ujawnić mienie,

którego właściciele nie są w stanie wskazać z jakich wiarygodnych źródeł uzyskali środki finansowe na zakup tych rzeczy. Tym samym może to świadczyć, że stanowiące własność osób sprawdzanych mienie ruchome (np. maszyny rolnicze, budowlane) czy nieruchomości (np. budynki) pochodzi z popełniania przestępstw skarbowych. Ww. akt prawny został zaimplementowany do słowackiego porządku prawnego z mocą obowiązywania od 1 stycznia 2011 r.

W tym miejscu należy wskazać, że aktem normatywnym bezpośrednio poprzedzającym i stanowiącym niejako pierwowzór dla ustawy nr 101, była ustawa nr 355 Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 23 czerwca 2005 r. o udokumentowaniu źródeł pochodzenia majątku, która weszła w życie 1 września 2005 r. Przyjęcie tego aktu prawnego stanowiło istotny przełom w systemie prawnym Republiki Słowackiej, ponieważ zapisy ustawy (nr 355) umożliwiały wykorzystanie szeregu instrumentów prawnych i operacyjnych służących instytucjom do skuteczniejszej identyfikacji majątku pochodzącego z nielegalnych źródeł, a w dalszej kolejności jego przepadku na rzecz skarbu państwa. Podstawowym faktorem, który spowodował przyjęcie ustawy o udokumentowaniu źródeł pochodzenia majątku, było podniesienie efektywności działań podejmowanych przez instytucje państwowe wobec osób, co do których istniało uzasadnione podejrzenie, że ich majątek, bądź jego część, pochodzi z nielegalnych źródeł lub został uzyskany w wyniku przestępstwa. Poniekąd rolą ww. aktu prawnego było wypełnienie pewnej luki w słowackiej legislaturze. Co prawda zapisy Kodeksu karnego obowiązującego na terenie republiki umożliwiały przepadek mienia (m.in. pochodzącego z przestępstwa, służącego do jego popełnienia lub których posiadanie jest prawnie zabronione), ale następowało to po uprawomocnieniu się wyroku sądowego, co w realiach orzekania na etapie jurysdykcyjnym mogło trwać wiele lat, generując w tym samym czasie znaczne koszty dla np. instytucji policyjnych zobowiązanych m.in. do przechowywania zabezpieczonego mienia czy przedmiotów stanowiących dowód w postępowaniu.

Sąd Konstytucyjny⁷ Republiki Słowackiej w swoim orzeczeniu z dnia 6 października 2005 r. (promulgowanym w dzienniku ustaw pod

⁷ W systemie prawno-karnym Republiki Słowackiej Sąd Konstytucyjny zajmuje specjalne miejsce, ponieważ jako niezależny organ sądowy stoi na straży Konstytucji, a jego podstawowym zadaniem jest kontrolowanie zgodności norm prawnych niższego rzędu (rangi ustawowej lub podustawowej) z normami prawnymi wyższego rzędu,

nr 477/2005), reagując na krytykę opinii społecznej i złożone przez sądy niższej instancji wnioski o stwierdzenie zgodności zapisów ustawy nr 355 z Konstytucją, zajął stanowisko, że dyspozycje ustawowe dotyczące dokumentowania źródeł pochodzenia majątku nie stoją w sprzeczności z zapisami zawartymi w ustawie zasadniczej. Zmiana stanowiska Sądu Konstytucyjnego, dotyczącego wątpliwości rozpatrywanych w październiku 2005 r., nastąpiła w 2008 r. W orzeczeniu nr PL. ÚS 29/05 z dnia 3 września 2008 r. sędziowie Sądu Konstytucyjnego wskazali, że ustawa nr 355 Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 23 czerwca 2005 r. o udokumentowaniu źródeł pochodzenia majątku stoi w sprzeczności z art. 1, ust.1. – pierwsze zdanie, w związku z art. 20, ust. 1 i 4 Konstytucji. W oparciu o ww. orzecznictwo ukazujące mankament w obowiązującym prawie, w dniu 4 marca 2010 r. Rada Narodowa Republiki Słowackiej znowelizowała Konstytucję (Ustawę zasadniczą znowelizowano ustawą nr 100/2010), poprzez ujęcie zapisu w art. 20, ust. 1, że majątek uzyskany niezgodnie z obowiązującym porządkiem prawnym nie podlega ochronie prawnej. Ponadto art. 20 Konstytucji został uzupełniony o ust. 5, który brzmi „Podejmowanie działań ingerujących w prawo własności jest możliwe tylko wtedy, gdy dotyczą one majątku uzyskanego w sposób niezgodny z prawem lub z dochodów pochodzących z przestępstwa, a podjęcie tych działań w demokratycznym społeczeństwie jest niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa narodowego, ochrony porządku publicznego, życia i zdrowia oraz praw i wolności obywateli. Warunki umożliwiające podejmowanie działań wskaże ustawa“. De facto ten zapis sprawił, że przyczyny wskazujące na niekonstytucyjność ustawy nr 355 sformułowane przez Sąd Konstytucyjny w orzeczeniu PL. ÚS 29/05, zostały usunięte. Następnie została przyjęta ustawa nr 101 Rady

przede wszystkim z Ustawą zasadniczą i niektórymi umowami międzynarodowymi. Sąd Konstytucyjny, który ma siedzibę w Koszycach, jest odrębnym od sądów, samodzielnym organem konstytucyjnym państwa, a jego orzeczenia mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Sąd Konstytucyjny, który rozstrzyga także spory kompetencyjne pomiędzy centralnymi organami państwa (jeżeli ustawa nie wskazuje tej kompetencji dla innego podmiotu), podaje obowiązujące wykładnie zapisów Konstytucji, a także posiada jurysdykcję do osądzenia urzędującego Prezydenta Republiki Słowackiej. Sąd Konstytucyjny składa się z 13 sędziów, wybieranych indywidualnie przez parlament na 12 lat spośród osób wyróżniających się wiedzą prawniczą. Źródło: J. Dworzecki, M. Ondicová, J. Mlýnek, *Słowacy wobec wybranych patologii społecznych*, wyd. Oficyna drukarska Z. Spyra, Pszczyna 2013, s. 49.

Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 4 marca z 2010 r. o udowodnieniu pochodzenia majątku, która po uwzględnieniu kilku mniejszych zmian stanowi niejako „kopię” ustawy nr 355/2005 o udokumentowaniu źródeł pochodzenia majątku. Filozofia tego aktu prawnego opiera się na założeniu, że każdy potrafi wiarygodnie wskazać źródło pochodzenia i pomnożenia swojego majątku. Jeżeli pojawią się uzasadnione wątpliwości co do legalności pochodzenia majątku osób (prawnych, fizycznych), państwo ma prawo w drodze postępowania cywilnego żądać od wezwanego, aby obalił istniejące podejrzenia o nielegalnym wejściu w posiadanie swojego majątku. Obowiązek niezwłocznego zgłaszania racjonalnych zastrzeżeń do sądu, co do wiarygodności źródeł pochodzenia majątku, został ustawowo nałożony na wszystkie organy administracji publicznej. Ustawa umożliwia składanie takich zawiadomień także osobom prawnym i fizycznym, przy czym wyklucza zgłoszenia anonimowe. Informacje ujęte w pisemnym zawiadomieniu uzyskanym zgodnie z zapisami zawartymi w analizowanej ustawie, sprawdzają funkcjonariusze śledczy z pionu ekonomicznego Korpusu Policji, koncentrując swoją uwagę przede wszystkim na analizie przychodów osób kontrolowanych, szacowaniu wartości ich majątku oraz sposobu nabycia tego majątku. Jeżeli w wyniku podjętych czynności funkcjonariusze uzyskają wiarygodne dowody, że wartość majątku kontrolowanego przekracza jego deklarowane przychody o kwotę stanowiącą równowartość 1500-krotności minimalnej płacy krajowej, mają obowiązek wystąpić do właściwej miejscowo prokuratury z wnioskiem o wszczęcie postępowania kontrolnego. Prokurator analizując przedmiotowy wniosek, może zwrócić się do policji o jego uzupełnienie, np. po przeprowadzeniu dodatkowych, zleconych czynności. Następnie prokurator zwraca się do osoby kontrolowanej o wyjaśnienie – poprzez złożenie zeznań i przedłożenie dokumentów, w jaki sposób weszła w posiadanie majątku wskazanego we wniosku sporządzonym przez policję. Osoba kontrolowana ma obowiązek do 30 dni, od dnia skutecznego doręczenia jej prokuratorskiego wezwania, przedstawić dokumenty i złożyć wyjaśnienia potwierdzające legalność wejścia w posiadanie własnego majątku. Jeżeli prokurator skieruje na etap jurysdykcyjny sprawę dotyczącą wejścia przez osobę kontrolowaną w posiadanie majątku niezgodnie z prawem, a w toku postępowania sądowego zarzuty zostaną całkowicie obalone, państwo ponosi pełną odpowiedzialność za ewentualne szkody poniesione przez oskarżonego w związku z jego

udziałem w przedmiotowym postępowaniu i wynikających z tego tytułu stratach np. związanych z niewykorzystywaniem do celów zarobkowych posiadanego mienia ruchomego (np. samochody ciężarowe, sprzęt budowlany itd.). Natomiast w przypadku orzeczenia przez sąd winy oskarżonego, jego majątek, który został zdobyty w nielegalny sposób, ulega przypadkowi na rzecz skarbu państwa.

Wyspecjalizowaną jednostką organizacyjną, która w strukturach pionu ekonomicznego Korpusu Policji zajmuje się m.in. analizą informacji o nielegalnym pochodzeniu majątku, w tym szacowaniem majątku, źródeł jego pochodzenia czy sposobów nabycia mienia, jest Jednostka Wywiadu Finansowego⁸. Ponadto funkcjonariusze JWF stanowiącej komponent składowy Narodowej Agencji Kryminalnej Prezydium Korpusu Policji⁹ prowadzą także czynności mające na celu zapobieganie i wykrywanie przypadków „prania” brudnych pieniędzy oraz zwalczają wszystkie, zidentyfikowane mechanizmy finansowania działalności o charakterze terrorystycznym.

Jednostka posiada status instytucji o kontrolnych plenipotencjach, w stosunku do podmiotów wymienionych w § 5 ustawy o ochronie przed

⁸ Dalej: JWF.

⁹ Narodowa Agencja Kryminalna Prezydium Korpusu Policji, dalej: NAK, (słow. Národná kriminálna agentúra Prezídia Policajného zboru) została utworzona 1 grudnia 2012 r. w wyniku połączenia dwóch biur umiejscowionych w strukturach Prezydium Korpusu Policji, tj. Biura dw. z Korupcją i Biura dw. z Przystępczością Zorganizowaną. Powołanie Agencji umożliwiło, lepszą koordynację podejmowanych wspólnie z prokuraturą działań wymierzonych przeciwko zorganizowanym związkom przestępczym, a także przyczyniło się do m.in. wyeliminowania dualizmu kompetencyjnego wynikającego z funkcjonowania komórek organizacyjnych Prezydium, które wielokrotnie, niezależnie od siebie realizowały czynności operacyjno-procesowe skoncentrowane wokół tego samego zagadnienia. Ponadto zredukowanie kosztów logistycznych, pozwoliło na poprawę mobilności i zwiększenie zasięgu operacyjnego nowej struktury. Dyrektor Agencji w zakresie merytorycznym i organizacyjnym, podlega bezpośrednio Prezydentowi Korpusu Policji. Narodową Agencję Kryminalną Prezydium Korpusu Policji tworzą: Jednostka do Walki z Przystępczością Gospodarczą; Jednostka do Walki z Przystępczością Zorganizowaną; Jednostka do Walki z Korupcją; Jednostka do Walki z Przystępczością Narkotykową; Jednostka Bezpośredniego Zabezpieczenia i Operacji Specjalnych; Jednostka Wywiadu Finansowego; Wydział Współpracy Międzynarodowej; Wydział Wsparcia Dowodzenia. Źródło: opracowanie własne na podstawie wywiadu z dr hab. *Štefanem Kočan* z Akademii Korpusu Policji w Bratysławie [uzyskano 10.08.2014 r.].

legalizacją przychodów pochodzących z działalności przestępczej i finansowaniem terroryzmu¹⁰, tj.:

- banków (w tym banku depozytariusza);
- kas oszczędnościowych;
- zakładów ubezpieczeniowych;
- zakładów reasekuracyjnych;
- funduszy powierniczych;
- funduszy i towarzystw emerytalnych oraz pozostałych instytucji finansowych;
- instytucji odpowiedzialnych za prowadzenie i nadzorowanie systemu depozytowo-rozliczeniowego w zakresie obrotu instrumentami finansowymi na Słowacji;
- giełdy papierów wartościowych;
- giełdy towarowej;
- koncesjonowanych agentów i doradców finansowych;
- osób fizycznych i prawnych zajmujących się komercyjną wymianą walut lub funkcjonujących w sferze handlu wierzytelnościami;
- podmiotów uprawnionych do przeprowadzania licytacji komorniczych;
- instytucji płatniczych;
- Banku Export-Import Republiki Słowackiej;
- koncesjonowanych operatorów gier hazardowych;
- operatorów pocztowych;
- komorników sądowych;
- administratorów mienia państwowego;
- syndyka masy upadłościowej;
- audytorów, osób i instytucji świadczących usługi księgowe, doradców podatkowych;
- osób fizycznych i prawnych posiadających koncesję na prowadzenie działalności dotyczącej handlu nieruchomościami;

¹⁰ Zákon Národnej Rady Slovenskej republiky zo 2. júla 2008, o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov (słow. Zbierka zákonov č. 297/2008, čiastka 113, stránky 2350–2366; pol. ustawa Rady Narodowej Republiki Słowackiej z 2 lipca 2008 r. o ochronie przed legalizacją środków majątkowych pochodzących z działalności przestępczej i finansowania terroryzmu; Zbiór ustaw nr 297 z 2008 r., pozycja 113, s. 2350–2366; tłum. J. Dworzecki).

- adwokatów i notariuszy, jeżeli świadczą usługi w zakresie: doradztwa i obsługi zakupu/sprzedaży nieruchomości lub nabycia udziałów w spółkach, zarządzania lub przechowywania środków finansowych, papierów wartościowych, a także innego majątku, zarządzania krajowym/zagranicznym kontem bankowym lub powierzonymi papierami wartościowymi, bieżącej obsługi rad nadzorczych spółek skarbu państwa, organizacji i stowarzyszeń rządowych;
- podmiotów świadczących obsługę przedsiębiorstw państwowych w zarządzaniu ich aktywami i pasywami;
- osób fizycznych i prawnych uprawnionych do świadczenia: usług konsultingowych (w zakresie organizacyjnym i finansowym), usług kurierskich i dostawczych, a także spedycyjnych;
- osób fizycznych i prawnych, które świadczą usługi aukcyjne, prowadzą handel dziełami sztuki, antykami, numizmatami, pamiątkami i przedmiotami o znaczeniu historycznym, metalami i kamieniami szlachetnymi;
- podmiotów, które prowadzą działalność kolekcjonerską;
- osób fizycznych i prawnych, które zajmują się wyrobem biżuterii;
- zagranicznych przedstawicielstw (agencji, oddziałów, placówek) prywatnych i państwowych podmiotów gospodarczych, które prowadzą swoją działalność na terenie Republiki Słowackiej;
- osób fizycznych i prawnych, które prowadzą inną działalność gospodarczą (niż wymienione powyżej) i realizują jednorazowe transakcje na kwotę minimum 15 000 €¹¹.

Ponadto do aktów prawnych w oparciu o które swoje czynności podejmują policjanci z JWF, należy zaliczyć wyżej wymienioną ustawę nr 101 Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 4 marca z 2010 r. o udowodnieniu pochodzenia majątku oraz ustawę nr 171 Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 6 czerwca 1993 r. o Korpusie Policji¹² a także inne regulacje prawne¹³. Metody i formy pracy

¹¹ W myśl zaimplementowanej do słowackiego porządku prawnego dyrektywy 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu.

¹² Na przykład § 29a, § 38a, § 39 ustawy nr 171 Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 6 czerwca 1993 r. o Korpusie Policji (Zbiór Ustaw nr 171 z 1993 r. część 46, s. 770-784).

operacyjnej stosowane przez JWF w ramach realizowanych działań są skonkretyzowane w wielu aktach wewnętrznych¹⁴, które ponadto precyzują zarówno obszary zainteresowania ww. jednostki jak i definiują przedmiot podejmowanych inicjatyw kontrolnych. W świetle obowiązujących regulacji m.in. § 4 ustawy nr 101/2010, kontrola majątkowa oznacza podejmowanie działań mających na celu zidentyfikowanie źródeł z których pochodzi dane mienie, oszacowanie jego realnej wartości (w tym rynkowej) i zweryfikowanie legalności nabycia tego majątku przez osobę kontrolowaną. W ramach realizowanych czynności zabezpieczane są dokumenty: potwierdzające własność nieruchomości, materiały drukowane i na nośnikach cyfrowych, stanowiące korespondencję z bankami lub instytucjami kredytowymi, z firmami ubezpieczeniowymi, potwierdzające posiadanie kapitału przez osoby/podmioty kontrolowane w spółkach handlowych i organizacjach statutowo zajmujących się działalnością import-export, potwierdzające posiadanie mienia ruchomego – zwłaszcza wszelkiego rodzaju pojazdów mechanicznych, sprzętu pływającego i latającego, broni palnej, świadczące o dysponowaniu prawami do własności intelektualnej i przemysłowej a także wszelkie inne materiały wskazujące na wywiązywanie się z obowiązku podatkowego albo kwestii skorelowanych wokół ubezpieczeń społecznych.

Szereg informacji wykorzystywanych w działaniach funkcjonariuszy JWF pochodzi z policyjnych baz danych, z zasobów informatycznych gromadzonych przez inne instytucje administracji państwowej, ze źródeł ogólnodostępnych (m.in. rejestrów handlowych, rejestrów koncesji itp.). Ponadto w oparciu o obowiązujące na terenie Słowacji zasady współpracy pomiędzy podmiotami administracji państwowej a samorządami lokalnymi, szereg informacji jest uzyskiwanych w oparciu o pisemną prośbę dotyczącą pomocy prawnej (międzyinstytucjonalnej). Jeżeli w toku podjętych czynności funkcjonariusze uzyskają informacje, że majątek kontrolowanego podmiotu (lub jego część) znajduje się poza granicami kraju, JWF za pośrednictwem swojej komórki – Wydziału Kontroli Majątku, podejmuje

¹³ Np. Decyzja ramowa Rady UE 2006/960/WSiSW z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie uproszczenia wymiany informacji i danych wywiadowczych między organami ścigania państw członkowskich Unii Europejskiej.

¹⁴ Instrukcja Dyrektora Narodowej Agencji Kryminalnej Prezydium Korpusu Policji nr 5/2013, dotycząca postępowania funkcjonariuszy przy realizacji zadań wynikających z ustawy nr 101/2010 o udowodnieniu pochodzenia majątku.

we współpracy z zagranicznymi podmiotami np. biurami ds. odzyskiwania mienia – Asset Recovery Offices¹⁵ lub instytucjami funkcjonującymi w sieci CARIN (ang. *Camden Assets Recovery Interagency Network*)¹⁶, działania zmierzające do zabezpieczenia tego majątku.

Jednostka Wywiadu Finansowego jest od 2008 r. odpowiedzialna – w oparciu o zaimplementowane do krajowego porządku prawnego zapisy Decyzji nr 2007/845/WSiSW Rady Unii Europejskiej z dnia 6 grudnia 2007 dotyczącej współpracy pomiędzy biurami ds. odzyskiwania mienia w państwach członkowskich UE w dziedzinie wykrywania i identyfikacji korzyści pochodzących z przestępstwa lub innego mienia związanego z przestępstwem, za podejmowanie tego typu działań na terenie Republiki Słowackiej¹⁷. Należy zaznaczyć, że wykorzystywanie

¹⁵ Asset Recovery Offices (dalej: ARO), to sieć biur ds. odzyskiwania mienia, zlokalizowanych w krajach członkowskich Unii Europejskiej, których podstawowym zadaniem jest ujawnianie majątku pochodzącego z przestępstwa oraz identyfikowanie źródeł pozyskiwania środków finansowych z działalności przestępczej. Ponadto jak sama nazwa wskazuje, tego rodzaju agendy zajmują się zabezpieczaniem (m.in. na poczet przyszłych kar orzeczonych w postępowaniach sądowych) majątku uzyskanego niezgodnie z obowiązującym prawem. Źródło: opracowanie własne.

¹⁶ Międzyagencyjna Sieć Odzyskiwania Mienia Camden (w skrócie CARIN), to nieformalna sieć ekspertów i praktyków zajmujących się ujawnianiem, zabezpieczaniem oraz konfiskatą majątku pochodzącego z przestępstw. Jest to sieć międzyagencyjna, w związku z czym każde państwo członkowskie tej organizacji posiada swojego reprezentanta w postaci funkcjonariusza wywodzącego się z organów ścigania oraz innego przedstawiciela instytucji wchodzących w dany kraj w struktury wymiaru sprawiedliwości (prokuratora, sędziego śledczego itp. w zależności od systemu prawnego). Osoby reprezentujące państwa członkowskie w CARIN nazywani są „krajowymi punktami kontaktowymi”. Wszyscy reprezentanci muszą posługiwać się językiem angielskim, który jest językiem roboczym w sieci. Z każdym punktem kontaktowym można skontaktować się telefonicznie lub przez pocztę elektroniczną dzięki liście kontaktowej dostępnej dla wszystkich uczestników CARIN. Celem CARIN jest podniesienie efektywności działań państw członkowskich, zmierzających do pozbawiania przestępców ich nielegalnych dochodów. CARIN w 2012 roku zrzesza 55 członków – państw (w tym wszystkich 28 państw członkowskich UE), odrębnych obszarów jurysdykcyjnych oraz organizacji międzynarodowych. Jednostka Wywiadu Finansowego jest członkiem sieci od 2004 r. Źródło: Opracowanie własne na podstawie wywiadu z Danielem Milo – Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej [uzyskano 7.03.2014 r.].

¹⁷ Państwa członkowskie Unii Europejskiej zostały w myśl tej decyzji zobowiązane do powołania na terenie swojego kraju lub desygnowania do pełnienia zadań określonych w ww. akcie, podmiotu pełniącego rolę biura ds. odzyskiwania mienia. Podstawowym zadaniem biur jest ułatwianie wymiany informacji na temat korzyści pochodzących

informacji uzyskanych w ramach współpracy z siecią ARO a dotyczących majątku osoby/podmiotu kontrolowanego, gdzie podstawę ich przetwarzania stanowi Decyzja ramowa Rady UE 2006/960/WSiSW z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie uproszczenia wymiany informacji i danych wywiadowczych między organami ścigania państw członkowskich Unii Europejskiej, jest dość problematyczne zwłaszcza w świetle wybranych fragmentów ustawy nr 101 Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 4 marca 2010 r. o udowodnieniu pochodzenia majątku. Wymiana bądź uzyskanie informacji o majątku podmiotów kontrolowanych, może odbywać się w oparciu o ww. decyzję UE tylko w sytuacji, w której podjęte zostały już czynności w ramach ścigania karnego a nie jest dopuszczalna w jakimkolwiek innym przypadku np. prowadzenia czynności wyjaśniających. Zdarza się, że zagraniczne biura ARO poinformowane o prowadzeniu działań o charakterze kontrolnym, które mają na celu – w oparciu o dyspozycje ustawy nr 101/2010, ustalenie majątku podmiotu pozostającego w zainteresowaniu strony słowackiej, odrzucają prośbę o udzielenie stosownych informacji.

JWF od wejścia w życie ustawy o udowodnieniu pochodzenia majątku, tj. od 1 stycznia 2011 r. do 15 sierpnia 2014 r. przyjęła (bądź uzyskała w drodze pracy operacyjnej) łącznie 140 informacji dotyczących podejrzenia o nielegalnym nabyciu majątku przez określone osoby lub podmioty. Z podanej powyżej liczby, 48 doniesień nie spełniało wymogów natury formalnej wynikających z zapisów ustawy nr 101, w związku z czym w tych sprawach nie podjęto żadnych czynności. W 55 przypadkach przeprowadzono wstępne czynności kontrolne w wyniku których ustalono, że wartość majątku osoby/podmiotu kontrolowanego nie przekracza jego deklarowanych przychodów o kwotę stanowiącą równowartość 1500-krotności minimalnej płacy krajowej i na tym etapie zakończono dalsze postępowanie w badanych sprawach. Natomiast w 11 przypadkach uzyskano wiarygodne dowody, że wartość majątku kontrolowanego przekracza (1500-krotnie) jego deklarowane przychody, w związku z czym wystąpiono do prokuratury z wnioskiem

z przestępstwa lub innego mienia i majątku związanego z przestępstwem. Wymiana informacji pomiędzy biurami odbywa się za pośrednictwem Sieciowej Aplikacji Bezpiecznej Wymiany Informacji (SIENA, ang. Secure Information Exchange Network Application) Europolu, umożliwiającej bezpieczne przesyłanie drogą elektroniczną dokumentów objętych klauzulami niejawności. Źródło: Opracowanie własne.

o wszczęcie postępowania. W pozostałych niesklasyfikowanych w powyższym, opisowym zestawieniu przypadkach, czynności kontrolne nadal trwają. Pośród uprzednio wskazanych 11 prowadzonych spraw, w 3 przypadkach materiały zostały zwrócone z prokuratury do JWF z uwagi na fakt, iż osoba kontrolowana znacząco zmieniła swój status posiadania majątku, np. pozbyła się majątku pozostającego w zainteresowaniu funkcjonariuszy lub przedłożyła dokumenty o uzyskaniu pożyczki tym samym „niwelując” ustawową wielokrotność i w momencie rozpatrywania konkretnego przypadku przez prokuratora, przesłanki warunkujące wszczęcie przez niego stosownego postępowania już nie występowały. W 6 przypadkach prokurator zwrócił materiały policji celem ich uzupełnienia, a jedna sprawa została złożona ad acta po przedłożeniu przez kontrolowanego dokumentów potwierdzających legalność nabycia posiadanego majątku. Dotychczas tylko jedna sprawa trafiła do sądu i aktualnie jest rozpatrywana. W poniższej tabeli ujęto sumaryczne zestawienie czynności kontrolnych podejmowanych przez JWF w oparciu o dyspozycje ustawy nr 101/2010.

Rok	Zawiadomienia w formie pisemnej			Uzyskane w wyniku własnej pracy operacyjnej JWF	Razem	Przekazane prokuraturze
	Uzyskane od osób fizycznych	Uzyskane od osób prawnych	Uzyskane od organów administracji państwowej			
2011	60	.	.	9	69	1
2012	9	1	11	17	38	2
2013	10	.	1	11	22	3
Razem	79	1	12	37	129	6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych Jednostki Wywiadu Finansowego Narodowej Agencji Kryminalnej Prezydium Korpusu Policji (za lata 2011-2013).

Stosunkowo niska efektywność podejmowanych działań jest związana m.in. z problemami interpretacyjnymi i niekoherentnością wybranych zapisów ww. ustawy nr 101/2010.

W ramach projektu nr 164 pt. „Ujawnianie przestępstw i wykroczeń skarbowych” realizowanego w latach 2012-2014 przez zespół badawczy z Akademii Korpusu Policji w Bratysławie pod kierunkiem prof. zw. dr hab. inż. Josefa Stieranki, zostały przeprowadzone wywiady eksperckie z funkcjonariuszami JWF, mające na celu m.in. uzyskanie informacji o najczęściej występujących problemach z implementacją zapisów ustawy nr 101 do bieżącej doktryny działań. W oparciu o informacje pochodzące z przedmiotowych wywiadów, można zidentyfikować trzy obszary problemowe, tj.:

- problemy związane z czynnikiem czasowym;
- problemy związane z ustalaniem wartości majątku osoby/podmiotu kontrolowanego oraz wysokości jego faktycznych przychodów;
- problemy natury administracyjnej i formalno-prawnej.

Do problemów związanych z czynnikiem czasowym, można zaliczyć m.in. sytuacje w których na żądanie prokuratury JWF musi dostarczyć aktualne informacje o stanie posiadania majątku przez kontrolowaną osobę/podmiot na dzień, w którym prokurator zdecyduje – w myśl dyspozycji §6 ustawy nr 101/2010, o wszczęciu postępowania kontrolnego. Ponadto w trakcie trwającego postępowania kontrolnego, policjanci bardzo często otrzymują prokuratorskie polecenia dotyczące aktualizacji informacji o stanie majątku i przychodach kontrolowanego podmiotu, ponieważ pierwsze raporty o majątku kontrolowanego sporządzane przez funkcjonariuszy w danej sprawie, mogą już nie odnosić się do stanu faktycznego na dzień podjęcia decyzji o skierowaniu sprawy na etap jurysdykcyjny. Uzyskiwanie wiarygodnych, urzędowych informacji o stanie majątku kontrolowanego na konkretny dzień, jest zdaniem funkcjonariuszy praktycznie nierealne, ponieważ tego rodzaju dane są zdobywane w oparciu o pisemne prośby JWF kierowane do około 60 instytucji. Dlatego też czas trwania policyjnych czynności kontrolnych lub weryfikujących aktualny stan posiadania majątku trwa od 4 do 12 miesięcy, a nierzadko i dłużej. W tym okresie kontrolowany może np. przenieść część swojego majątku na inną osobę lub wykorzystać posiadane środki finansowe, kupując mienie na członka swojej rodziny. Posiadane aktywa podmiotu kontrolowanego w czasie trwania czynności weryfikujących, niejednokrotnie „pracując” (np. akcje giełdowe, dzieła sztuki, aplikacje komputerowe, portale internetowe, itp.) zmieniają swoją wartość, co może przynieść zmiany w całościowym

wyniku szacowania majątku, tj. może zostać pomnożony lub utracić swoją wartość.

Problematyczną jest również kwestia spełnienia oczekiwań prokuratury co do potwierdzenia posiadania przez osobę/podmiot kontrolowany, mienia o charakterze intelektualnym (np. programy komputerowe, patenty, prawa autorskie, znaki towarowe) w określonym przedziale czasowym, tj. w okresie poddania kontroli. Takie same utrudnienia występują przy dokumentowaniu własności mienia intelektualnego, w jakiego posiadaniu był podmiot kontrolowany w przeszłości.

Z pośród mankamentów natury technicznej występujących aktualnie na Słowacji a dotyczących omawianej problematyki, można przytoczyć w tej części rozważań np. elektroniczny rejestr gruntów, który posiada aktualny stan własności zarejestrowanych nieruchomości, ale nie dysponuje skatalogowanymi w formie elektronicznej informacjami dotyczącymi poprzednich właścicieli posesji, budynków itd. Analizując ręcznie zarchiwizowane dokumenty dotyczące stanu własności nieruchomości, można przeświecić jej historię, ale tylko w kontekście ich formalnych właścicieli, a nie osoby/podmiotu kontrolowanego.

Istotną kwestią wymagającą interwencji i legislacyjnego rozwiązania jest określenie granicznej daty, którą przyjmuje organ przy szacowaniu majątku kontrolowanego – w oparciu o minimalną płacę krajową. Bowiem, jak już uprzednio wskazano, postępowania kontrolne np. na etapie prokuratury trwają długo i w tym okresie wysokość minimalnej płacy może ulec zmianie, co ma zasadniczy wpływ na ustawową zasadność prowadzenia podjętych czynności. W dotychczasowej doktrynie postępowania kwota minimalnej płacy jest przyjmowana na dzień złożenia wniosku przez funkcjonariuszy JWF do właściwej miejscowo prokuratury o wszczęcie postępowania kontrolnego. Ponadto wspólnie (ustawodawca, instytucje administracji państwowej, samorządowej, organy ścigania i przede wszystkim społeczeństwo) należałoby wypracować stanowisko dotyczące okresu życia, za jaki podejmowane są czynności weryfikujące majątek osoby kontrolowanej. W aktualnej praktyce, działania policji weryfikujące legalność majątku, dotyczą już okresu od uzyskania pierwszych „dorosłych” przychodów z pracy zarobkowej przez osobę kontrolowaną lub dnia rozpoczęcia działalności gospodarczej przez sprawdzany podmiot.

Jeżeli chodzi o kwestie związane z ustalaniem wartości majątku osoby/podmiotu kontrolowanego oraz wysokości jego faktycznych

przychodów, to w świetle odpowiedzi udzielonych przez respondentów pojawia się wiele – w kontekście obowiązującej doktryny i przepisów prawa, niejasności oraz problemów m.in. interpretacyjnych. Do najistotniejszych należy zaliczyć kwestię precyzyjnego oszacowania wartości dokumentowanego mienia. Zgodnie z § 4 ust. 2 ustawy nr 101/2010 wartość konkretnego mienia wyznacza cena jego zakupu przez osobę kontrolowaną. W zdecydowanej większości przypadków nie ma możliwości ustalenia dokładnej ceny nabycia konkretnego składnika majątku osoby kontrolowanej, bez uzyskania umowy kupna-sprzedaży np. od sprzedającego. Dążenie do pozyskania dokumentów świadczących o tego typu transakcji, bez wątplenia może doprowadzić do ujawnienia faktu prowadzenia przez funkcjonariuszy pracy operacyjnej w ramach fazy niejawniej podjętej kontroli majątkowej, np. osoby/podmioty kontrolowane mogą nabywać mienie od swoich bliskich lub podmiotów/spółek partnerskich czy kooperantów, w związku z czym przepływ informacji pomiędzy stronami transakcji jest niemal natychmiastowy. Dlatego zdaniem respondentów, prokuratura powinna w uzasadnionych przypadkach akceptować podane przez funkcjonariuszy wartości konkretnych składników majątku, które zostały oszacowane na podstawie cen rynkowych obowiązujących w czasie i w miejscu ich nabycia przez kontrolowanego. Ponadto badani stwierdzili, że do pierwszych kroków, które powinny być podjęte przez ustawodawcę na rzecz poprawy skuteczności działań kontrolnych, należy zaliczyć dokładne zdefiniowanie pojęcia – „nieproporcjonalne trudności”, które zostało zawarte w § 4 ust. 2 ustawy nr 101/2010. W świetle oczekiwań funkcjonariuszy, powyższe stwierdzenie powinno w swej istocie stanowić o aprobatywnym podejściu do kwestii szacowania majątku, zezwalając na przyjęcie przytoczonych uprzednio cen rynkowych.

W czasie trwania czynności podejmowanych przez organy państwowe a dotyczących kontroli majątkowej, mogą mieć miejsce (i w praktyce występują) tzw. transakcje celowe. Na przykład osoba kontrolowana może wykorzystać zgromadzone środki finansowe, dokonując zakupu mienia, którego akt własności będzie opiewał na osobę najbliższą, członka rodziny itd. Pośród najczęściej występujących kazuśów skorelowanych wokół tego mechanizmu, można podać studiujące, dorosłe dzieci osób kontrolowanych, które pomimo braku stałego źródła zarobkowania, są właścicielami drogich samochodów, apartamentów, biżuterii, itd. W ten sposób kontrolowany teoretycznie obniża wartość swoich aktywów, schodząc poniżej progu stanowiącego

formalną przesłankę do zainicjowania działań przez organy. Niemniej w praktyce nadal posiada on realny wpływ na poczynione „inwestycje”. Należałoby podjąć społeczną dyskusję, czy w ramach inicjatyw mających na celu skuteczne przeciwdziałanie tego typu postępowaniu, można by było rozszerzyć pole realizowanych czynności kontrolnych o majątek należący do niepracujących (pozostających na utrzymaniu kontrolowanego), bezpośrednich zstępnych (dzieci).

Kolejną istotną kwestią na którą wskazali respondenci, jest prawidłowe interpretowanie własności przez funkcjonariuszy w sytuacji, gdy osoba kontrolowana pozostaje w związku małżeńskim nie mając zawartej rozdzielności majątkowej lub innych rodzajów intercyzy. W dotychczasowej praktyce działania słowackich organów państwowych, do majątku osoby kontrolowanej, poddawane go szacowaniu i weryfikacji pod kątem legalności jego nabycia, zalicza się również mienie, którego własność formalnie była przyporządkowana tylko małżonkowi kontrolowanego (np. samochód zakupiony i zarejestrowany tylko na współmałżonka). Niemniej, jeżeli małżonek osoby kontrolowanej wszedł w posiadanie jakiegokolwiek majątku w trakcie trwania związku małżeńskiego, to ta transakcja również stanowi przedmiot czynności kontrolnych. Analizuje się również dochody (w tym m.in. mienie wniesione do związku) małżonka osoby poddawanej kontroli, aby uwiarygodnić bądź podważyć zarzuty o niezgodne z prawem zdobycie majątku przez kontrolowanego. Również kapitał, który osoba kontrolowana zainwestowała w działalność gospodarczą np. w różnego rodzaju spółki (w tym posiadane udziały, akcje itd.), podlega weryfikacji. Tematem do dalszej dyskusji jest kwestia podejmowania przez państwo kontroli majątku firmy czy podmiotu prawnego (np. pod kątem legalności nabycia), w którym osoba kontrolowana ulokowała swój kapitał (np. kontrolowany udzielił pożyczki finansowej lub materialnej zarządowi firmy, w której ma udziały). Dzisiaj JWF tego nie robi.

Do ostatniego obszaru problemowego, który został zidentyfikowany w ramach ww. projektu zrealizowanego przez zespół badawczy Akademii Korpusu Policji w Bratysławie, należy zaliczyć kwestie natury administracyjnej i formalno-prawnej. Respondenci wskazali tutaj na konieczność zmiany obowiązującej aktualnie doktryny dokumentowania prowadzonych czynności. Obecnie funkcjonariusze do materiałów gromadzonych w ramach postępowania kontroli majątkowej dołączają bardzo dużo dokumentów, które muszą zostać wystawione oraz

uwierzytelnione przez uprawnione do tego organy. To generuje znaczne koszty dla skarbu państwa a przede wszystkim wpływa na wydłużenie całego procesu postępowania kontrolnego. W teźce postępowania znajdują się oryginały albo potwierdzone (notarialnie, urzędowo) kopie dokumentów pochodzących z różnych krajowych rejestrów, wypisów, a ponadto akty notarialne, dokumenty pochodzące od deweloperów, handlarzy nieruchomości, zapisy (w postaci wydruków) z informatycznych baz danych administrowanych przez samorzady (np. starostwa – rejestr pojazdów) czy dokumenty wystawione przez inne słowackie instytucje państwowe. Zdaniem badanych na etapie postępowania realizowanego przez JWF, pozyskiwanie informacji wypływających z dokumentów przedkładanych w takiej postaci, stanowi wyraz marnotrawienia środków publicznych, ponieważ wiedza i dowody uzyskane z krajowych systemów informatycznych, są wystarczające do złożenia rzetelnie przygotowanego wniosku do prokuratury. Respondenci uważają, że takie pragmatyczne podejście zyska również logiczne uzasadnienie na dalszych etapach postępowania prokuratorskiego, zwłaszcza przy podjęciu decyzji o skierowaniu sprawy – zgodnie z § 7 ust. 2 ustawy nr 101/2010, do sądu.

Zakończenie

Statystyki jednoznacznie wskazują na fakt, że ustawa nr 101 Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 4 marca z 2010 r. o udowodnieniu pochodzenia majątku, nie spełnia oczekiwań, które ustawodawca pokładał w tym akcie prawnym. Funkcjonariusze Jednostki Wywiadu Finansowego Narodowej Agencji Kryminalnej Prezydium Korpusu Policji, którzy bezpośrednio realizują zadania związane z kontrolą majątkową, wskazali (w ramach projektu nr 164 pt. „Ujawnianie przestępstw i wykroczeń skarbowych”) na szereg mankamentów przytoczonej powyżej ustawy. JWF dotychczas w oparciu o zgłoszenia pochodzące od osób fizycznych i prawnych dotyczące wątpliwości co do legalności majątku osób/podmiotów wskazanych w zawiadomieniu, nie zidentyfikowała żadnego przestępstwa skarbowego.

Akty prawne

- [1]. Dyrektywa 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu

z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu.

- [2]. Decyzja ramowa Rady UE 2006/960/WSiSW z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie uproszczenia wymiany informacji i danych wywiadowczych między organami ścigania państw członkowskich Unii Europejskiej.
- [3]. Ustawa nr 171 Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 6 czerwca 1993 r. o Korpusie Policji (Zbiór Ustaw nr 171 z 1993 r. część 46, s. 770-784).
- [4]. Ustawa nr 222 Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 6 kwietnia z 2004 r. o podatku od towarów i usług z późn. zm. (Zbiór Ustaw nr 222 z 2004 r. część 97, s. 2318-2357).
- [5]. Ustawa nr 652 Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 26 października 2004 r. o państwowych organach administracji celnej z późn. zm. (Zbiór Ustaw nr 652 z 2004 r. część 276, s. 6464-6484).
- [6]. Ustawa nr 297 Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 2 lipca 2008 r. o ochronie przed legalizacją środków majątkowych pochodzących z działalności przestępczej i finansowania terroryzmu (Zbiór Ustaw nr 297 z 2008 r. część 113, s. 2350-2366).
- [7]. Ustawa nr 563 Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 1 grudnia 2009 r. o informacji podatkowej z późn. zm. (Zbiór Ustaw nr 563 z 2009 r. część 193, s. 4314-4372).
- [8]. Ustawa nr 101 Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 4 marca z 2010 r. o udowodnieniu pochodzenia majątku z późn. zm. (Zbiór Ustaw nr 101 z 2010 r. część 50, s. 739-741).
- [9]. Instrukcja Dyrektora Narodowej Agencji Kryminalnej Prezydium Korpusu Policji nr 5/2013, dotycząca postępowania funkcjonariuszy przy realizacji zadań wynikających z ustawy nr 101/2010 o udowodnieniu pochodzenia majątku.

Literatura

- [1.] Dworzecki, J., Ondicová, M., Mlýnek, J., *Słowacy wobec wybranych patologii społecznych*, Pszczyna 2013, wyd. Oficyna drukarska Z. Spyra.
- [2.] Kozakiewicz, J., *Postępowanie w sprawach celnych*, Warszawa 2002, wyd. ABC.

- [3.] Látal, I., *Příznaková analýza a možnosti jejího užití v policejní praxi*, „Kriminalistika“, 1996, nr 1.
- [4.] Porada, V., *Teorie kriminalistických stop a identifikace*, Praga 1987, wyd. Akademia Policji.
- [5.] Porada, V., Straus, J., *Kriminalistická stopa*, „Kriminalistika“, 1999, nr 3.
- [6.] Stieranka, J., *Operatívne procesy a operácie – Vybrané problémy*, Bratysława 2012, wyd. Akademia Korpusu Policji.

Internet

- [1.] http://www.minv.sk/swift_data/source/policia/naka_opr/fsj/Vyrocn_a%20sprava%20za%20rok%202013.pdf
- [2.] http://www.minv.sk/swift_data/source/policia/naka_opr/fsj/Vyrocn_a_sprava%20SJFP%202012.pdf
- [3.] http://www.minv.sk/swift_data/source/policia/naka_opr/fsj/Vyrocn_a_sprava%20SJFP%202011.pdf

Inne źródła

- [1.] Wywiad z Danielem Milo – Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej [uzyskano 7.03.2014 r.].
- [2.] Wywiad z dr hab. Štefanem Kočan z Akademii Korpusu Policji w Bratysławie [uzyskano 10.08.2014 r.].

SELECTED POSSIBILITIES OF IDENTIFYING TAX CRIMES IN THE SLOVAK REPUBLIC

Summary:

The article presents traceability of tax offenses by specialized instruments of internal security system of the Slovak Republic. It presents the functioning and tasks of the Police Financial Intelligence Unit and describes legal basis for the fight against tax crimes.

Key words: law, the Police, tax crime, the Slovak Republic